

Світлана Шевченко
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

**ОРГАНІЗАЦІЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ СПЕЦІАЛЬНИХ
ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

Анотація. У статті розглядаються інноваційний зміст корекційної, навчальної та виховної роботи діяльності Київської спеціальної школи-інтернату № 16 для дітей з порушеннями розумового розвитку спеціального освітнього закладу «Надія» для дітей з психічними та (або) фізичними обмеженнями, Центру соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями.

Ключові слова: освітній простір, діти з порушеннями інтелектуального розвитку, професійно-трудова компетентність, соціальна адаптація, індивідуальний психолого-педагогічний супровід.

Svitlana Shevchenko, Organization of school education on the example of special internal schools for children with disabilities of intellectual development

Abstract. The article discusses the innovative content of the correctional, educational and educational work of the Kiev Special Boarding School No. 16 for children with mental development disorders of the special educational institution “Nadezhda” for children with mental and / or physical disabilities, Center for Social and Psychological Rehabilitation of Children and Youth with functional limitations

Keywords: refreshing space, childhood, detective development, professional labor competence, social adaptation, individual psychological and pedagogical assistance.

Постановка проблеми. Нині становлення інтелекту на сучасному етапі розвитку суспільства пов'язано із змінами в Україні. Необхідність

врахування цих перетворень й адекватне реагування на них пред'являє особливі вимоги до інтелектуального потенціалу особистості. Протягом останнього часу в Україні, як і в усьому світі, унаслідок впливу багатьох чинників збільшилася кількість людей-інвалідів і дітей з особливими потребами. Такі люди за своєю природою та поведінкою дуже відрізняються як від усіх інших, так і один від одного. Тож перед державою особливо гостро постає питання про забезпечення рівних прав і можливостей дітей і молоді з особливими потребами в новій соціальній ситуації, умов для їх успішної інтеграції в суспільство. В урядових нормативно-правових документах (Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.), «Діти України», Національна доктрина розвитку освіти, Концепція педагогічної освіти, Закони України «Про середню освіту», «Про вищу освіту») віднайшли своє відображення ефективні заходи та програми державної підтримки дітей з особливими потребами.

Одним з основних гуманістичних прав є право на освіту. Для дітей з одиничними порушеннями психофізичного розвитку законодавчо передбачена можливість вибору форми шкільної освіти – спеціальна загальноосвітня школа, спеціальний або інклюзивний клас у загальноосвітній школі. Для дітей з комплексними порушеннями розвитку – це лише індивідуальне навчання на дому при спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах або розміщення в інтернатних установах системи органів соціального захисту в разі глибокої форми інвалідності. У цих документах зазначається, що сучасна освітня система далеко ще не відповідає запитам кожного громадянина країни, суспільним потребам та світовим досягненням науки. З метою її модернізації необхідна активізація зусиль усього суспільства для виведення освіти на рівень досягнення сучасної цивілізації, залучення до розвитку освіти всіх державних, приватних інституцій, сім'ї, кожного громадянина. Визначені також пріоритетні напрямки і шляхи створення життєздатної системи неперервного навчання та виховання, які передбачають формування працелюбної, творчої, енергійної

особистості, здорової фізично і духовно, громадяни на Україні, здатного до суспільного вибору та збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу.

Правові засади щодо задоволення особливих освітніх потреб дітей з психофізичними порушеннями та механізмами застосування цих прав визначаються низкою нормативно-правових актів. Так у другому розділі Конституції України визначаються: Право людини на вільний і всебічний розвиток її особистості (ст.23); Право людини на повагу до її гідності (ст.28); Право на свободу та особисту недоторканість (ст.29); Право на працю (ст.43); Право на відпочинок (ст.45); Право на охорону здоров'я (ст. 49); Право на освіту (53). Законом України «Про освіту (ст.3 «Права громадянина на освіту»)» визначено, що громадяни України мають право на безплатну освіту в державних навчальних закладах незалежно від будь-яких ознак, в тому числі й від стану здоров'я. Це право забезпечується розгалуженою мережею диференційованих навчальних закладів, відкритим характером навчально-виховного процесу, створенням умов для вибору профілю навчання та виховання відповідно до здібностей, інтересів громадянина. Освітні можливості для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації, конкретизуються ст. 37 Закону «Про освіту». Так у п. 4 зазначається, що «для осіб, які мають вади у фізичному та розумовому розвитку та не можуть навчатися за програмами масових загальноосвітніх навчальних закладів, створюються спеціальні загальноосвітні школи-інтернати». У законі України «Про загальну середню освіту» теж зазначається, що громадянам України незалежно від раси, кольору шкіл, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця, проживання, мовних або інших ознак забезпечується доступність і безплатність здобуття повної загальної середньої освіти у державних і комунальних навчальних закладах. Це положення конкретизовано у ст. 29 «Права та обов'язки батьків або осіб, які їх змінюють».

Аналіз останніх публікацій. Переважна більшість попередніх наукових досліджень, що були присвячені проблемі комплексних порушень, стосувалася їх етіології та класифікації (Т. Басілова, Г. Бертинь, М. Блюміна) або окремих категорій комплексних порушень, переважно подвійних сенсорних порушень (Л. Вавіна, Н. Бабич, К. Глушенко, Н. Олександрова, О. Мاستюкова, С. Миронова, Т. Розанова, І. Соколянський та ін.). Так, особливості психічного розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку та зору розкриті у працях Н. Бабич, Г. Бертинь, Л. Вавіної, К. Глушенко, С. Миронової, О. Мещерякова, І. Соколянського; розвиток комунікативних можливостей сліпоглухих дітей – у роботах А. Апраушева, Т. Басілової, Г. Бертинь, К. Глушенко, О. Мاستюкової, О. Мещерякова, В. Ремажевської, І. Соколянського, А. Ярмоленко. Водночас досі немає науково обґрунтованих й методично виважених наробок з організації індивідуального психолого-педагогічного супроводу дітей з поєднаним порушенням інтелекту. Сама проблема співвідношення вікових та індивідуальних особливостей як одна з центральних для розуміння психічного розвитку дитини розглядалась в класичних працях Л. І. Божович, Л. С. Виготського, В. В. Давидова, І. В. Дубровіної, Д. Б. Ельконіна, Г. С. Костюка, С. Д. Максименка та інших психологів, низка проблем залишилися відкритими, зокрема проблема взаємозалежності між інтелектуальним та особистісним розвитком дитини.

Між тим питання про зміст і характер психологічних відмінностей у дитячому віці, їх динаміка, стабільність і мінливість останніх – висуваються сьогодні на перший план. Відсутність належної відповіді щодо зазначених питань гостро відчувається у ситуаціях психологічного консультування, де у процесі встановлення діагнозу та прогнозу подальшого розвитку вимагається не лише врахування загальної логіки розвитку, але й індивідуальних особливостей конкретної дитини.

Упродовж багатьох років в Україні більшість дітей з особливими потребами здобували освіту в спеціальних закладах, які й нині залишаються

для них традиційною та провідною формою навчання. Однак, ситуація поступово змінюється. Україна взяла курс на євроінтеграцію. У зв'язку з цим, певні зміни відбуваються в освітній політиці, а саме: уряд приділяє значну увагу питанням забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими потребами та створення їм комфортних умов для навчання.

На 90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст. припадає бурхливе зростання мережі реабілітаційних центрів, у яких розумово відсталим особам та їх родинам надається відповідна комплексна, в тому числі і педагогічна допомога. Це сприяє тому, що все більше й більше розумово відсталих осіб залишається у громаді, тобто перехід від їх інституалізації (виокремленого утримання у спеціальних закладах) до інтеграції у звичайні умови суспільного буття поступово здійснюється. Насамперед, активізуються наукові дослідження і розширюється практика інтегрованого навчання розумово відсталих дітей в загальноосвітніх масових школах, а також, в Україні створюються і активно працюють громадські недержавні організації, які спрямовують зусилля на мобілізацію різних установ та відомств на координацію їх діяльності щодо розв'язання правових, соціальних, медичних, педагогічних проблем роботи з розумово відсталими особами [4, с. 46-50].

Діапазон проблематики, глибина досліджень українських вчених-дефектологів щодо можливостей спільного навчання особливих дітей підвищується відповідно до розширення, удосконалення теорії та практики спеціального навчання, виховання та корекції дітей різних нозологій. На думку Є.П. Синьової, знання основних закономірностей психофізичного розвитку, особливостей сприймання, пам'яті, мислення, динаміки формування знань, умінь та навичок, природи здібностей і мотивів, психічного розвитку людини в цілому мають суттєве значення для розв'язання фундаментальних педагогічних проблем спеціальної освіти, таких як визначення мети, стандартів та змісту освіти, розроблення найбільш ефективних методів навчання і виховання дітей з різними порушеннями,

зокрема, зору, оцінка результативності корекційно-педагогічних впливів тощо [7]. Виходячи з актуальності зазначеної проблеми, недостатнього її розроблення у сучасній віковій та педагогічній психології, а також її вагомості у розв'язанні сучасних практичних завдань освіти, було визначено мету дослідження: показати розвиток шкільної освіти на прикладі спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку м. Києва: школи-інтернату № 16, «Надія» для дітей з психічними та (або) фізичними обмеженнями, Центру соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями.

Виклад основного матеріалу. Перші роки незалежності України характеризувалися складними явищами в соціальному, економічному, політичному та культурологічному житті українського суспільства і, зокрема, в розвитку освітньої галузі. У цей період навчально-виховний процес у спеціальних школах здійснювався за старими (перекладеними з російської мови) навчальними програмами, підручниками, методичними посібниками. Різко скорочувалося фінансування позакласної роботи погіршувалися матеріальне становище-технічне забезпечення спеціальних шкіл, умови для задоволення потреб у медичному огляді, профілактиці, лікування, оздоровленні дітей, їхнього утримання тощо.

Незважаючи на зростання кількості розумово відсталих дітей, не охоплений спеціальним навчанням, у перехідний період (1992-1996) скоротилася мережа шкіл-інтернатів. Станом на 1992 р. в Україні функціонувало 409 спеціальних шкіл-інтернатів з контингентом 78,3 тис. учнів. У наступні п'ять років їх мережа та кількість охоплених корекційним навчанням учнів скоротилася. За цей період фактично було закрито або перепрофільовано 18 шкіл-інтернатів та скорочено контингент на 17,1 тис. учнів [6, с. 38].

Нині в Україні функціонує диференційована мережа спеціальних навчальних закладів для дітей з інтелектуальними порушеннями (розумово відсталих). Навчання та виховання їх здійснюється на основі науково-

методичних та психолого-педагогічних принципів Концепції освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку в найближчі роки та на перспективу, розробленої Інститутом дефектології АПН України (нині Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка. НАПН України) у 1996 р. Закон України «Про охорону дитинства», зокрема ст.26 «Захист прав дітей-інвалідів та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку» засвідчує, що «Дискримінація дітей-інвалідів та дітей з вадами розумового розвитку або фізичного розвитку забороняється. Держава сприяє створенню дітям-інвалідам і дітям з вадами розумового розвитку або фізичного розвитку необхідних умов, рівних з іншими громадянами можливостей для повноцінного життя та розвитку з урахуванням індивідуальних здібностей та інтересів», а у ст.19 «Право на освіту» зазначається, що кожна дитина має право на освіту. «Держава гарантує доступність і безплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах». Соціальна політика держави щодо дітей-інвалідів визначається Законом України «Про основи соціальної захищеності інвалідів України». Основні положення цього закону відповідають міжнародним документам і передбачають створення необхідних умов для надання таким особам освітніх, медичних, соціальних послуг та сприяють інтеграції їх в соціум. Згідно Закону освітні заклади спільно з органами соціального захисту та охорони здоров'я мають забезпечити дошкільну, шкільну освіту та виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку, здобуття ними середньої професійної та вищої професійної освіти у відповідності з індивідуальною програмою реабілітації.

Однією з найпоширеніших категорій дітей з комплексними порушеннями розвитку є діти, у яких поєднуються порушення інтелекту, зору та опорно-рухового апарату. Через складність структури комплексного порушення, специфіку комунікативної діяльності та взаємодії з оточуючими, підвищену чутливість до різних подразників, прояви нестабільного

психоемоційного стану та поведінкові прояви, відмінні темпи психофізичного розвитку дана категорія дітей потребує адаптації змісту, форм і методів навчання, розробки індивідуальних навчальних планів та (або) програм, організації індивідуального психолого-педагогічного супроводу дитини й родини.

Так, наприклад, спеціальна школа-інтернат № 16 характеризується особливістю проектування корекційно-розвивального освітнього простору, спрямованого на: становлення особистості дитини з особливими освітніми потребами, створення умов для її самореалізації у різних видах творчої праці, задоволення потреб та інтересів дітей, здійснення ефективної підготовки до самостійного життя. У школі-інтернаті для здійснення корекції порушень розумово відсталих учнів в школі проводиться відповідна корекційно-розвиткова робота, що передбачена спеціальним навчальним планом відповідно до державних вимог щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів, а саме: заняття з розвитку мовлення, суспільно-побутової орієнтації, ритміки, лікувальної фізкультури. У початковій школі успішно впроваджені корекційні заняття з сенсорного виховання за елементами системи М. Монтесорі. Насамперед, це – арт-терапія, що є ефективним засобом корекції порушень емоційної сфери, поведінки, проблем у спілкуванні, подоланні страхів тощо. Зазначимо й те, що на основі сучасного корекційного обладнання та застосуванню інноваційних освітніх технологій, можливості корекційно-розвивальної роботи значно розширилися. Велика увага у корекційній роботі приділяється розвитку творчого мислення. Особливо корекційно-розвивальна діяльність закладу формує з дитини з особливими освітніми потребами соціально адаптовану особистість. Значну роль при досягненні цієї мети відіграє робота, спрямована на поширення знань учнів про оточуючий світ. Цінним є те, що спеціальна школа зорієнтована на оволодіння випускниками робітничими професіями на сучасних підприємствах, виконанні ними суспільних та професійних функцій, розвитку їх творчих здібностей. Також у школі налагоджена система роботи

в напрямку допрофесійної освіти – співпраця з Київськими професійними ліцеями, екскурсії на виробництво, виробнича практика на підприємствах. Випускники школи інтернату продовжують навчання в київських професійних ліцеях за спеціальностями – швачка, майстер з пошиття взуття, озеленювач, столяр, автослюсар, електромонтер, будівельними профілями тощо. Проводиться працевлаштування випускників.

Як підкреслюють педагоги школи «особливого значення заклад надає необхідності формування громадянської свідомості вихованців закладу, знанню прав і обов'язків громадян, громадянської відповідальності тощо. З цією метою педагоги зосереджуються на впровадженні цільової програми з виховної роботи «Я – громадянин України», розробленої педагогами школи для учнів 1-10 класів. Сучасне суспільство вимагає від людини нових знань, умінь і навичок роботи з інформацією, в тому числі і при вирішенні завдань, що виникають у повсякденному житті. Тому, починаючи з 2007 року, в Київській спеціальній школі-інтернаті № 16 в навчальні плани введений предмет – «Інформатика» за рахунок додаткових годин. У спеціальній (корекційній) школі інформаційні технології повинні розглядатися не як предмет вивчення, а як інструмент інтеграції учня в сучасний світ. Дітей з вадами розумового розвитку достатньо навчати навичкам роботи на персональному комп'ютері, а не алгоритмізації та програмуванню, та закінчувати курс пакетом офісних програм. Мета програми: використання комп'ютерних технологій для корекції порушень та загального розвитку розумово відсталої дитини, соціалізація учнів, їх адаптація до сучасного життя; створення основ використання комп'ютерів в інших напрямках навчальної діяльності. З метою адаптації дітей з особливими потребами до життя в сучасному суспільстві у закладі викладається предмет «Соціально-побутове орієнтування». В якості кінцевої мети спеціальної освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку висувається їх соціальна інтеграція. Успіх інтеграції в значній мірі залежить від соціально – побутової компетентності людини, її здатності самостійно організувати свій побут.

Тому підготувати кожну дитину до самостійного, незалежного від допомоги оточуючих життя є головним завданням спеціальної школи. Весь процес навчання і виховання дитини з інтелектуальною недостатністю спрямований на те, щоб забезпечити його соціальну адаптацію в суспільстві. Соціальна адаптація являє собою один з механізмів соціалізації, що дозволяє особі активно включатися в різні елементи соціального середовища, тобто посильно брати участь у праці і суспільному житті виробничого колективу, долучатися до соціального і культурного життя суспільства, влаштовувати свій побут відповідно до норм і правил соціуму. Соціальна адаптація – це безперервний процес, в якому взаємодіє особистість і суспільство. Ефективність роботи з соціально-побутового орієнтування, що здійснюється на уроках і поза ними, залежить від узгодженості дій вчителя і вихователя, їхнього контакту, поінформованості про роботу один одного, координованості планів роботи. Робота з соціально-побутового орієнтування здійснюється за принципами випереджаючої, паралельної та подальшої взаємодії» [3, с. 106-108].

На думку педагогів спеціальної школи-інтернату, при проведенні кожного заняття реалізуються три основні групи взаємопов'язаних завдань:

- Освітні завдання, для реалізації яких вихователю необхідно здійснювати керівництво пізнавальною діяльністю розумово відсталих дітей; стимулювати навчально-пізнавальну діяльність учнів по оволодінню знаннями й уміннями.

- Корекційно – розвиваючі завдання передбачають цілеспрямований розвиток психічних процесів розумово відсталої дитини (мислення, пам'яті, уваги тощо).

- Виховні завдання – цілеспрямоване формування позитивних якостей особистості, світогляду, моральних переконань та естетичної культури. Розроблена програма спрямована на формування у розумово відсталих дітей знань, практичних умінь і навичок необхідних для подальшої побутової і соціальної адаптації. На сучасному етапі розвитку нашої держави значна

увага приділяється роботі, спрямованій на відродження і перебудову національної системи освіти «як найбільш важливої ланки у вихованні свідомих громадян Української держави», залученню учнів до системи культурних цінностей українського народу [3, с. 108-109].

Підкреслюючи особливу роль інтелекту в цілісній системі психічного розвитку людини, Б. Г. Ананьєв відносив його, поряд із соціальною адаптацією та працездатністю, до базових складових особистості, адже інтелектуальний потенціал безпосередньо визначає ступінь готовності до засвоєння та переробки знань і вмінь, забезпечує можливість пристосування особистості до нових умов діяльності, активного їх перетворення, планування й оцінювання своїх дій, прогнозування результатів тощо.

За дослідженнями Гладких Н.В. показано, що інтелектуальна діяльність зумовлюється об'єктивним змістом, разом з тим вона завжди має певний особистісний аспект, що виявляється, зокрема, у ставленні суб'єкта до своєї діяльності. Поміж тим, дослідницею вивчались провідні характеристики вікових стадій та специфічні особливості психічного розвитку дітей на різних вікових етапах спеціального закладу «Надія» для дітей з психічними та (або) фізичними обмеженнями, Центру соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями тощо. При цьому, головним чином значно менше уваги надавалось вивченню питання співвідношення індивідуальних та загальновікових закономірностей. Зазначалося, що висока тривожність значно ускладнює діяльність, звужуючи зону уваги та гнучкість стратегій дій, знижує інтелектуальну працездатність, дезорганізує діяльність включно до відмови від неї, викликає надмірну емоційну напругу, а в довгостроковій перспективі – сприяє формуванню у дітей низької самооцінки [2, с. 6].

Встановлені в психологічних дослідженнях факти деструктивного впливу тривожності на перебіг загального психічного розвитку дітей зазначених закладів, зокрема учнів молодшого шкільного віку, висуває як окрему проблему дослідження впливу тривожності на інтелектуальний

розвиток молодших школярів. На думку дослідниці, надзвичайно цінним є для *інтелектуальної сфери* – стан порівняльного аналізу, навичок узагальнення, здатності встановлювати послідовність подій та причинно-наслідкові зв'язки. Дослідниця проводила обстеження шляхом виконання вправ: «Покажи тільки квадрати», «Знайди зайвий предмет», «Покажи, що було спочатку та потім» й ін. Виконання діагностичних завдань оцінювалося за п'ятьма рівнями: нульовий, низький, середній, достатній та високий. Для оцінки отриманих результатів також використовувалися загальні критерії: прийняття допомоги, здатність працювати за зразком, ступінь самостійності виконання завдання, постійне стимулювання, якість самоконтролю, виконання за вербальною інструкцією, що дозволило у подальшому виділити три групи дітей за їх функціональними можливостями. За загальними результатами дослідження за усіма трьома сферами було виявлено, що у дітей з комплексними порушеннями опорно-рухового апарату, інтелекту та зору спостерігаються найнижчі показники у сформованості інтелектуальної сфери (нульовий рівень – 81,48% дітей). Стан розвитку моторної сфери більшості дітей відповідало нульовому та середньому рівням (25,93% та 29,63% – відповідно), а 40,74% дітей виявили низький рівень рухових можливостей. Зорові можливості більшості дітей відповідали низькому рівню (51,85%), приблизно рівним був розподіл дітей між нульовим та середнім рівнями (18,52% і 22,22% – відповідно) [2, с. 7].

Цінним було те, що дослідниця Гладких Н.В. провела психолого-педагогічне обстеження, яке дозволило їй «виділити *три групи дітей за рівнями розвитку функціональних можливостей* моторної, інтелектуальної та зорової сфер:

До **I групи** (18,52%) віднесла дітей, які мають глибокі та тяжкі порушення опорно-рухового апарату, інтелекту та зору, що перебувають на нульовому рівні розвитку функціональних можливостей за усіма сферами. На її думку «інтелектуальне порушення має провідний характер. Більшість дітей даної групи мають спастичний характер рухових порушень, самостійно не

пересуваються; мають порушення зору у формі часткової атрофії зорових нервів та ретинопатії V ступеня. У них не розвинена маніпулятивна та предметно-практична діяльність. Вони проявляють проблемну поведінку, негативізм і агресію. Мовлення у більшості дітей відсутнє або наявне тяжке порушення мовлення органічного генезу [2, с. 8].

Діти **II групи** (77,78%) – це діти, які мають одне або два тяжких первинних порушення, та інше, супутнє, виражене в легшому ступені. Функціональні можливості діагностовано на низькому або середньому рівнях. Більшість дітей даної групи не пересуваються, або пересуваються за допомогою дорослого; мають залишковий зір, користуються ним для пізнання навколишнього середовища. Зорово-моторна координація у них частково збережена, окрім дітей з глибокими порушеннями зору. Інтелектуальне порушення відповідає легкій розумовій відсталості чи затримці психічного розвитку. У меншій кількості дітей II групи відсутнє мовлення, є тільки деякі вокалізації чи окремі звуконаслідування.

Діти **III групи** (3,7%) мають три первинні порушення, які виражені легким ступенем. Це такі первинні порушення, як подвійна диплегія, прогресуюча м'язова дистрофія, гіперкінетична форма ДЦП, косоокість, амавроз центрального характеру, ністагм, ЗПР. Порушення мовлення проявляються у формі дизартрії, ЗНМ II рівня, але є й діти, у яких мовлення не порушено. Діти виявляють інтерес до навколишнього середовища. Вони активні та потребують меншої допомоги з боку дорослого, порівняно із дітьми II групи» [2, с. 8-9].

Зазначимо, що проведене констатувальне дослідження Гладких Н.В. лише підтвердило думку про те, що діти з комплексними порушеннями розвитку мають відмінні картини психічного розвитку, відрізняються за рівнями функціонування за кожною з діагностованих сфер, тому потребують відмінних підходів в організації індивідуального психолого-педагогічного супроводу. Таким чином, можна зробити висновок, що порушення мовлення в учнів з означеної категорії передбачає порушення мовленнєвої діяльності в

цілому і психічного розвитку. Як і всяка діяльність, мовленнєва характеризується вмотивованістю, цілеспрямованістю, поетапною структурованістю. Положення про провідну роль мовлення в регуляції поведінки людини, сформульоване в працях Л.С. Виготського, О.М. Леонтьєва, О.Р. Лурія, Д.Б. Ельконіна, є важливим для спеціальної школи. Проблема мовленнєвої регуляції діяльності цієї категорії школярів – одна з актуальних у спеціальній педагогіці. Багато її аспектів розкрито в працях О.Р. Лурія, В.І. Лубовського, М.С. Певзнер, В.Г. Петрової, Б.І. Пінського та ін.

Розвиток мовлення є одним з основних компонентів загального розвитку цієї категорії учнів, так як мовлення слугує вираженню їх думок і коригує хід здійснюваних мисленнєвих операцій. Отже, мовлення не тільки повідомляє вже готову думку, але і включається в процес формування мислення. У цьому винятковість його ролі в корекції психічних процесів учнів з інтелектуальною недостатністю. Таким чином, впровадження психолого-педагогічного супроводу, індивідуальних підходів, зокрема спеціальних програм в широку педагогічну практику навчання осіб з особливостями психофізичного розвитку учнів з порушеннями інтелектуального розвитку є актуальним і перспективним.

У підсумку зазначимо, що представлені заклади працюють у напрямку індивідуальних навчальних планів та (або) програм, організації, а також індивідуального психолого-педагогічного супроводу дитини й родини який є одним із провідних засобів у навчально-виховному процесі дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України Про інноваційну діяльність / Верховна Рада України; Закон від 04. 07. 2002 № 40-IV – Офіц. вид. – Урядовий кур'єр №143 від 07.08.2002
2. Гладких Н.В. Організація індивідуального психолого-педагогічного супроводу дітей молодшого шкільного віку з комплексними порушеннями розвитку. 13.00.03 – корекційна педагогіка. Автореферат дисертації на

здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Київ – 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/avtoref/%D0%94_26.053.23/Gladkix.pdf

3. Нікуленкова Н. М., Пробитюк Ж. М., Машкіна О. В., Селезько Т. В. Формування інноваційного корекційно-розвивального освітнього простору спеціальної школи (3 досвіду роботи Київської спеціальної школи-інтернату № 16)

4. Синьов В.М. Українська корекційна психопедагогіка на сучасному етапі еволюції системи спеціальної освіти / Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету: Серія соціально-педагогічна: Випуск VIII / За ред. О.В. Гаврилова, В.І. Співака. Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В.С., 2006. С.46-50.

5. Синьов В. М. Визначення методологічних принципів досліджень в галузі корекційної педагогіки /В.М. Синьов// Корекційна педагогіка та психологія /науковий часопис НПУ ім.М.П.Драгоманова., серія 19. К,2008 – С.93-152.

6. Синьов В.М., Бондар В.І. Освітня інтеграція учнів з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник. Мін-во освіти і науки України, Нац. пед.ун-т імені М.П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ і. М.П.Драгоманова, 2015. -398 с. С. 39

7. Синьова Є.П. Особливості розвитку і виховання особистості при глибоких порушеннях зору : моногр. / Є.П. Синьова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 442 с

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy` Pro innovacijnu diyal`nist` / Verhovna Rada Ukrainy`; Zakon vid 04. 07. 2002 # 40-IV – Ofic. vy`d. – Uryadovy`j kur`yer #143 vid 07.08.2002

2. Gladky`x N.V. Organizaciya indy`vidual`nogo psy`xologo-pedagogichnogo suprodu ditej molodshogo shkil`nogo viku z kompleksny`my` porushennyamy` rozvy`tku. 13.00.03 – korekcijna pedagogika. Avtoreferat dy`sertaciyi na

zdotuttya naukovogo stupenya kandy`data pedagogichny`x nauk. Ky`yiv – 2017.
[Elektronny`j resurs]. – Rezhym dostupa:
http://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/avtoref/%D0%94_26.053.23/Gladkix.pdf

3. Nikulenkova N M., Proby`tyuk Zh. M., Mashkina O. V., Selez`ko T. V. Formuvannya innovacijnogo korekciyno- rozvy`val`nogo osvitr`nogo prostoru special`noyi shkoly` (Z dosvidu roboty` Ky`yivs`koyi special`noyi shkoly`-internatu # 16)

4. Sy`n`ov V.M. Ukrayins`ka korekciyna psy`xopedagogika na suchasnomu etapi evolyuciyi sy`stemy` special`noyi osvity` / Zbirny`k naukovy`x prac` Kam`yanecz`-Podil`s`kogo derzhavnogo universy`tetu: Seriya social`no-pedagogichna: Vy`pusk VIII / Za red. O.V. Gavry`lova, V.I. Spivaka. Kam`yanecz`-Podil`s`ky`j: PP Moshy`ns`ky`j V.S., 2006. S.46-50.

5. Sy`n`ov V. M. Vy`znachennya metodologichny`x pry`ncy`piv doslidzhen` v galuzi korekciynoyi pedagogiky` /V.M. Sy`n`ov// Korekciyna pedagogika ta psy`xologiya /naukovy`j chasopy`s NPU im.M.P.Dragomanova., seriya 19. K.,2008 – S.93-152.

6. Sy`n`ov V.M., Bondar V.I. Osvitnya integraciya uchniv z intelektual`ny`my` porushennyamy`: navchal`no-metody`chny`j posibny`k. Min-vo osvity` i nauky` Ukrayiny`, Nacz. ped.un-t imeni M.P. Dragomanova. – K. : Vy`d-vo NPU i. M.P.Dragomaknova, 2015. -398 s. S. 39

7. Sy`n`ova Ye.P. Osobly`vosti rozvy`tku i vy`xovannya osoby`stosti pry`gly`boky`x porushennyax zoru : monogr. / Ye.P. Sy`n`ova. – K.: Vy`d-vo NPU imeni M. P. Dragomanova, 2012. – 442 s